

ПОДОЛАННЯ НЕРІВНОСТІ НА ШЛЯХУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

С. Н. БЕРВЕНО, магістрант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Однією з головних перешкод на шляху інклюзивного розвитку постає зростаючий рівень нерівності, який характеризує як окремі країни, так і світове господарство в цілому. Так, глобальний показник нерівності доходів (індекс Джині) складає на сьогодні 0,65 [1, с. 21], що вище за показники минулих періодів та свідчить про зростання нерівності в загально планетарних масштабах. Нерівність в доходах сильно розрізняється в різних регіонах світу. Її рівень нижче за все в Європі і вище за все на Близькому Сході. На Близькому Сході верхній дециль населення отримує 61 % національного доходу. А кількість жителів Євросоюзу, які виявляються в зоні бідності та соціального неблагополуччя – 23,4 %. [2].

Ринкові принципи формування доходів населення засновані на конкурентному використанні ресурсів, що належать населенню і залучені в суспільне відтворення. Конкуренція передбачає і зумовлює розбіжність у кількості та якості використовуваних ресурсів і відповідно у доходах, що привласнюються. Недотримання принципу соціальної справедливості в розподілі доходів часто призводить до їх надмірної диференціації, породжуючи нерівність, що перевищує свій продуктивний рівень та стає серйозною соціально-економічною проблемою, яка має негативний вплив на всю соціально-економічну систему.

Різка диференціація доходів і розшарування суспільства в Україні, що призвели до істотної втрати економічної ефективності національної господарської системи, особливо актуалізують проблему ефективного розподілу доходів, змушуючи дослідників шукати шляхи її вирішення та забезпечення загальносприятного рівня диференціації. Нерівність доходів населення розуміється як такий їх розподіл, при якому утворюються розриви між їх рівнями, що присвоюється окремими верствами суспільства. Якщо не вживати ніяких заходів або вжиті заходи не ефективні, то розриви в доходах можуть поглиблюватися і перетворюватися в стійку тенденцію. Нерівність доходів проявляється в різних формах: між країнами, регіонами, всередині країн між різними верствами, окремими домогосподарствами і людьми.

Надмірна нерівність свідчить, що результати економічного зростання, зусиль всього суспільства, розподіляються між його членами не справедливо: в суспільстві зростає розшарування на бідних і багатих, що мають доступ до якісної освіти та охорони здоров'я і не мають. Несправедлива нерівність є одним з головних факторів, що стримує економічне зростання та суспільний розвиток. Так, дослідження показують, що надмірна нерівність доходів, хронічна бідність значної частини населення, відсутність ефективних механізмів розподілу ведуть до економічно невиправданою соціальної поляризації населення.

Сучасний розвиток все більше впирається в об'єктивні ресурсні обмеження подальшого економічного зростання. У той же час, навіть наявні результати

цього зростання все менше справедливо розподіляються між людьми – зростає нерівність і між країнами і всередині країн між окремими соціальними групами.

Сформована практика оцінки ступеня соціального розшарування і рівня бідності базується на використанні показника грошового доходу. Показники, що відображають диференціацію доходів населення, важливі для аналізу реальних соціально-економічних процесів, їх моніторингу при проведенні активної соціальної політики, вони використовуються також при складанні державних програм соціально-економічного розвитку. Найбільш поширеними індикаторами нерівності доходів є крива Лоренца, коефіцієнт фондів, децильний, квартильний, квінтильний коефіцієнти диференціації доходів, індекс Джині, Індекс Робін Гуда або індекс Гувера (Robin Hood index, Hoover index, що дорівнює тій частці доходу суспільства, яку необхідно перерозподілити для досягнення рівності), відношення Пальми (частка найбагатших 10% населення у валовому національному доході поділена на частку найбідніших 40%). Головна цінність цих індикаторів як інструментів аналізу нерівності полягає в тому, що завдяки ним можна оцінити ефективність соціальної політики уряду.

Високі розриви в диференціації доходів населення в окремих країнах і в світі в цілому диктують необхідність пошуку нових цілей і орієнтирів суспільного розвитку, що забезпечать вирівнювання показників розвитку і якості життя людей. Загальносвітова тенденція становлення людиноцентричної економіки особливо актуалізує проблеми розвитку на основі цінності людського буття, тому в центрі уваги сучасних науковців і практиків все частіше опиняються питання справедливого розподілу результатів економічного зростання. Як зазначають Е. Прушківська та М. Дерев'ягін інклюзивний розвиток забезпечуються саме за рахунок створення умов ефективної зайнятості та рівномірності розподілу доходів, що є неодмінними умовами ефективної реалізації людського потенціалу [3, с. 30].

Інклюзивне зростання є одним з основних показників інклюзивного розвитку, основними інструментами якого є «продуктивна зайнятість» та соціальна інклюзія (подолання бідності та забезпечення соціальної інтеграції) [4, с. 7]. Оцінка інклюзивності економічного зростання надає змогу оцінити комплекс державних заходів в цілому, у тому числі, методи мінімізації нерівності через показники поглиблення або зменшення бідності та показники диференціації доходів.

Аналіз сучасних тенденцій диференціації доходів в Україні свідчить про необхідність прийняття комплексних державних заходів щодо запобігання подальшого розростання нерівності. Необхідна мінімізація диференціації, тобто доведення її до продуктивного рівня. Поряд з цим необхідний комплекс заходів щодо забезпечення стабільного зростання доходів та стабільної зайнятості населення країни.

Налагоджена податкова система, грамотне використання громадських фондів споживання, розвиток соціальних програм, інші заходи державного регулювання допоможуть перерозподілити доходи таким чином, щоб створити ефективні умови інклюзивного розвитку економіки України.

Література:

1. Базиліук А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. Вип. 1. С. 19-29.
2. World inequality report 2018. Executive Summary. URL: <https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-summary-english.pdf> (дата звернення 28.01.2020).
3. Прушківська Е. В, Деревягін М. В. Теоретичні аспекти інклюзивного розвитку та його роль у сучасних умовах. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 2. С. 24-33.
4. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Дзензелюк К. В. Інтегральна оцінка інклюзивного розвитку в Україні на національному та місцевому рівнях. *Економіка та держава*. 2019. № 6. С. 4-10.